Källa: https://www.svd.se/a/JQ2jV6/dick-harrison-inkariket-overtogs-av-framlingar

Dick Harrison:

Hela imperiet övertogs av främlingar

Föremål från en utställning med guldskatter från Inkariket. Foto: Christine Olsson/TT

De spanska conquistadorerna hade hört rykten om inkafolkets ofantliga rikedomar. 1532 inleddes ett fälttåg – och steg för steg manövrerade nykomlingarna ut imperiets ledare.

Dick Harrison

Publicerad 2023-08-01

I de kungliga syskongrälens historia står en konflikt i en klass för sig själv, eftersom dess destruktiva verkan var så stor: inte nog med att bröderna förstörde för sig själva, deras gräl fick som konsekvens att hela imperiet övertogs av främlingar. Nykomlingarna hade förvisso god hjälp av smittkoppor, mässling och andra förhärjande sjukdomar, men det står helt klart att familjegrälet kraftigt underlättade deras erövring.

Imperiet ifråga var inkariket, som på 1520-talet var som allra störst, med en utsträckning från Ecuador i norr till Chile och Argentina i söder. Härskaren, **Huayna**

Källa: https://www.svd.se/a/JQ2jV6/dick-harrison-inkariket-overtogs-av-framlingar

Capac, avled år 1527 och efterlämnade flera maktlystna söner. Den tilltänkte efterträdaren **Ninan Kuyuchi** avled kort tid efter fadern, vilket lämnade fältet fritt för de övriga att kämpa om makten över Sydamerikas största rike.

Exakt vad som hände är oklart. Enligt vissa källor delade **Huayna Capac** på dödsbädden upp imperiet i två delar, så att sonen **Atahualpa** skulle få norra delen med Quito och sonen **Huascar** södra delen med Cuzco. Andra källor ger vid handen att Huascar blev inkakejsare (*sapa inka*) medan Atahualpa bara var hans guvernör.

Oavsett vad som är sant blev bröderna efter några år bittra fiender och kastade in inkariket i ett uppslitande inbördeskrig. Huascar lät fängsla Atahualpa, men denne lyckades fly och började värva anhängare bland faderns fältherrar. Under den kamp som följde segrade Atahualpa och tillfångatog Huascar.

I detta läge trädde de spanska conquistadorerna under **Francisco Pizarro** in på scenen. De hade hört rykten om inkafolkets ofantliga rikedomar och 1532 etablerat en bas vid kusten, San Miguel de Piura, som utgångspunkt för operationerna. Den 24 september samma år inledde Pizarro ett fälttåg rakt in i inkariket i spetsen för mellan 150 och 200 krigare.

> Risken för ett krig mot så få män som spanjorerna hade måste ha förefallit honom obefintlig.

Med hjälp av tolkar höll han sig väl underrättad om det militära läget. Han visste att Atahualpa förfogade över tre arméer, två starka i fjärran och en mindre, som han vistades med själv i närheten av den lilla staden Cajamarca, som låg på en slätt i en dalsänka. Alltså gällde det att konfrontera Atahualpa så fort som möjligt. Sapa inkan var medtagen av striderna mot Huascar, och de heta källorna utanför Cajamarca var optimala om man ville vila upp sig. Så fort han kände sig redo ämnade Atahualpa dra vidare till sina större arméer. Då skulle han bli mycket svårare att betvinga.

Nyheten om spanjorernas ankomst nådde snart Atahualpas öron, men han ignorerade hotet. Det väsentligaste för honom var att säkra kontrollen över imperiet efter inbördeskriget. Han var övertygad om att männen från havet var föga mer än ett mindre oroselement, och att han gott kunde låta främlingarna komma närmare innan

han ingrep. Sett ur **Atahualpas** perspektiv hade han själv aldrig varit mäktigare än just nu, efter att Huascar besegrats. Risken för ett krig mot så få män som spanjorerna hade måste ha förefallit honom obefintlig.

Sedan hände allt fort: genom ett plötsligt överfall i Cajamarca lyckades spanjorerna fängsla Atahualpa, men inkakejsaren uppfattade detta endast som en tillfällig motgång. Uppenbarligen ville barbarerna från havet bara ha guld. Eftersom han hade gott om detta var det inte svårt för Atahualpa att tillfredsställa girigheten.

> Steg för steg manövrerade nykomlingarna ut den gamla eliten och tog över makten.

Som lösen för sitt liv erbjöd han sig att fylla ett rum med guld lika högt som han själv kunde sträcka sig. Pizarro accepterade, varefter Atahualpa fortsatte att missbedöma situationen. Sett ur hans synvinkel blev han bara allt mäktigare under tiden i fångenskap. Atahualpa fortsatte att agera inkahärskare, till exempel genom att ge order om att den gripne Huascar skulle avrättas. Men så fort guldet var insamlat lät Pizarro döda sin fånge. Avrättningen ägde rum den 26 juli 1533.

Spanjorerna fortsatte sedan att spela ut inkaprinsarna mot varandra. De satte upp en ny sapa inka på tronen, Atahualpas yngre bror **Túpac Huallpa**. Sedan denne blivit krönt med alla formella ceremonier påbörjade conquistadorerna marschen mot imperiets huvudstad Cuzco. Redan i oktober avled Túpac Huallpa, men spanjorerna hittade snart en annan villig marionett, Huascars yngre bror Manco Inca **Yupanqui**.

Han hade tillhört förlorarsidan i inbördeskriget och hade inget till övers för Atahualpas sida av kejsarfamiljen. För Manco var spanjorerna fiendernas fiender och välkomna allierade. Pizarro lät utropa honom till ny inkakejsare, vilket underlättade erövringen av de centrala delarna av imperiet.

Och så fortsatte det: istället för att enas till motstånd mot spanjorerna lät inkaädlingarna dessa härska vid deras sida. Steg för steg manövrerade nykomlingarna ut den gamla eliten och tog över makten. När Manco och hans folk insåg vad som höll på att ske var det för sent att bromsa utvecklingen, och resten är historia.

Källa: https://www.svd.se/a/JQ2jV6/dick-harrison-inkariket-overtogs-av-framlingar

Uppgifter till artikeln

A. Gör en tidslinje över händelseutvecklingen som ledde till inkarikets fall.
B. Välj ut 3-5 ord och begrepp som är viktiga för att beskriva historien om inkariket och dess fall.
C. Vilka är de 3-5 centrala aktörerna i historien om inkariket? Berätta hur de agerar och påverkar historien om inkariket.
D. Vilka strukturer påverkar historien om inkarikets fall?
E. Jämför likheter och skillnader med historien om aztekrikets fall.